

Hyvinvoinnin ja eriarvoisuuden mekanismit

Koordinaattorit:

Juho Saari, Itä-Suomen yliopisto

juho.saari@uef.fi

Maria Ohisalo, Itä-Suomen yliopisto

maria.ohisalo@uef.fi

Työryhmässä tarkastellaan erilaisia hyvinvoinnin ja hyvinvointivaltion muutokseen liittyviä sosiaalisia mekanismeja. Hyvinvointiin liittyviä työryhmään soveltuvia teemoja ovat sekä resurssipohjaiseen että koettuun hyvinvointiin ja niiden muutokseen liittyvät määrälliset ja laadulliset tutkimukset. Vastaavasti hyvinvointivaltioon ja kansalaisyhteiskuntaan liittyviä soveliaita teemoja ovat kollektiiviset ja institutionaaliset muutokset, politiikkaprosessit ja tapahtumaketjut, sekä diskurssiavaruudet ja mielipiteet. Keskeinen yhdistävä teema on eriarvoisuus. Tarkastelut voivat kohdistua johonkin osajärjestelmään (esimerkiksi eläkkeet, työttömyysturva tai terveydenhuolto), ilmiöön (esimerkiksi eriarvoisuus, köyhyys, huono-osaisuus) tai huono-osaisten ryhmään (esimerkiksi mielenterveyskuntoutujat, suonensisäisten huumeiden käyttäjät, viimesijaisen turvan pitkäaikaisasiakkaat). Uusia mielenkiintoisia avauksia voi liittyä esimerkiksi Suomen suhteellisen aseman muutokseen, instituutioiden hallittuun tai hallitsemattomaan sopeuttamiseen, resurssipohjaisen ja koetun hyvinvoinnin vuorovaikutukseen, toimintakykyjen tutkimukseen, (sosiaalisten) innovaatioiden ja hyvinvointipolitiikan rajapintoihin tai köyhyyspolitiikan eri teemoihin. Työryhmään soveltuvat myös vertailevat tutkimukset ja Euroopan unionin tai globaalin hallinnan muutokseen liittyvät esitykset siltä osin kuin ne liittyvät edellä mainittuihin teemoihin.

Köyhyyskartta – Kuka pitää köyhää laiskana?

Sakari Kainulainen, sakari.kainulainen@diak.fi

Juho Saari, juho.saari@uef.fi

Mielenkiintoinen kysymys on, miksi tulkinnat köyhyydestä ja köyhyyden syistä eroavat. Tässä esityksessä tarkastelemme Helsingin Sanomien lukijoiden köyhyyskäsityksiä erityisesti sosiaaliturvariippuvuuden näkökulmasta. Aineisto (N=9821) kerättiin heinäkuun aikana. Yhden sanomalehden www-sivujen kautta ei saada edustavaa otosta suomalaisista. Tätä ongelmaa on lievennetty painottamalla aineistoa siten, että se vastaa suomalaisia sukupuolen, iän ja asuinmaakunnan mukaan. Avainkäsitteemme on köyhyyskartta, jolla kuvataan kognitiivista ymmärrystä köyhyydestä. Kognitiivisten karttojen tutkimuksen lähtökohtana on oivallus, että eri toimijoiden näkemykset eivät aina supistu perinteisiin rakennepoliittisiin tekijöihin kuten sosioekonominen asema, vaan näkemyksiin vaikuttaa olennaisesti toimijoiden elämäkokemukset ja koulutustaustat. Selvitämme kuinka ihmisen reaaliset kokemukset huono-osaisuudesta heijastuvat hänen näkemykseensä köyhyydestä ja erityisesti mielipiteeseensä köyhyyden syistä. Kokemuksia on kartoitettu keskeisten huono-osaisuuteen liitettyjen elämäntilanteiden kautta siten, että on selvitetty omakohtaisia, perhekohtaisia, ja tuttavien kokemuksia. Näkemyksiä on kartoitettu köyhyyteen liitettyjen väittämien avulla. Erityistä huomiota kiinnitetään yksilöiden omaa vastuuta ja yhteiskunnan vastuuta korostaviin tulkintoihin.

Perustulon kannatus Suomessa

Markku Laatu, markku.laatu@kela.fi

Olli Kangas

Sosiaalipoliittisen järjestelmän kannatusperusta (legitimiteetti) on sen elinehto. Kannatus perustuu siihen, että kansalaiset luottavat järjestelmään ja uskovat sen kohtelevan ihmisiä oikeudenmukaisesti, yhdenvertaisesti ja tehokkaasti.

Työmarkkinoilla käynnissä olevat muutokset, työelämän muotojen ja epävarmuuksien lisääntyminen, vaikeasti työllistyvien työllisyysasteen nostamisvaatimukset, sosiaaliturvajärjestelmän monimutkaisuus sekä kansalaisten itsemääräämisoikeuksien

laajentamispyrkimykset ovat eräitä niistä syistä, jotka ovat haastaneet perinteisen syyperustaisen sosiaaliturvamallin. Tilalle on tarjottu kaikille kansalaisille ilman ehtoja maksettavaa perustuloa.

Suomessa jo 1970-luvulla käynnistynyt keskustelu perustulosta on ollut viime vuosina vilkasta. Nyt myös hallitusohjelmassa on maininta sitä koskevasta kokeilusta.

Perustulosta on esitetty useita vastakkaisia näkemyksiä. Yhtäällä on nähty, että se yksinkertaistaa sosiaaliturvaa, vahvistaa ihmisten turvallisuudentunnetta ja vapauttaa heidän aktiivisuuttaan työ- ja muilla elämän alueilla. Toisaalla taas perustulo on nähty syrjäyttämisen mekanismina (huono-osaiset jäävät oman onnensa nojaan) ja vapaamatkustamisen keinona, minkä on katsottu johtavan vakaviin legitimitteettiongelmiin.

Aiemman tutkimuksen mukaan (Andersson & Kangas 2003) enemmistö suomalaisista (noin 60 %) suhtautui myönteisesti perustuloon. Innokkaimmat tukijat löytyivät nuorista, opiskelijoista, työttömistä sekä Vasemmistoliiton ja Vihreiden kannattajista.

Tilanne on saattanut vuoteen 2015 mennessä muuttua. Siksi Kelan tutkimusosasto päätti toteuttaa elo- ja syyskuun aikana yhteistyössä Taloustutkimus Oy:n kanssa vertailukelpoisen ja edustavan kyselyn asiasta. Nyt mukana on myös tarkempi taustatieto vastaajan toimeentulon lähteestä sekä kysymys, jonka avulla selvitetään perustuloa puoltavien ja vastustavien argumenttien kannatusperustan laajuutta. Tarkoituksenamme on tarkastella esityksessämme kyselyn ensimmäisiä tuloksia.

Constraining inequalities in voting: the effect of intra-generational social class and income mobility on turnout

Hannu Lahtinen, hannu.lahtinen@helsinki.fi

Hanna Wass, hanna.wass@helsinki.fi

Heikki Hiilamo, heikki.hiilamo@helsinki.fi

Voting is a highly unequal form of political action, marked by sharp socioeconomic differences. As the close connection between an individual's socioeconomic status and electoral participation originates from socialization process taken place in childhood and adolescence, discrepancies in voting are often argued to be relatively stable throughout the life course. However, social mobility during the adulthood may have a mitigating effect.

Based on individual-level register data, this study examines the extent to which change in an individual's social class and income between 2000 and 2011 affects voting propensity in the 2012 Finnish municipal elections. The results show that turnout among mobile voters settles between the stable members of their socioeconomic group of origin and destination. The pattern mainly holds after controlling for parental social class, education and past voting as well as an individual's own education and past voting. Such connection is even more consistent when income is used as an indicator of mobility instead of social class. Taken together, our findings imply that intra-generational mobility can function as a concrete mechanism to constrain inequalities in turnout.

Sukupuolittunut huono-osaisuus leipäjonoissa

Tuomo Laihiala, tuomo.laihiala@uef.fi

Maria Ohisalo, maria.ohisalo@uef.fi

Alustuksessa tarkastellaan sukupuolittunutta huono-osaisuutta leipäjonoissa. Huono-osaisuuden notkelmalla kuvataan ihmisryhmiä, joiden elintaso, elämänlaatu ja elämäntapa poikkeavat huomattavasti muusta väestöstä. Notkelmat toimivat kielikuvana yhteiskunnan marginaalille, josta eri tavoin huono-osaisia ryhmiä voidaan paikallistaa. Tutkimuksessa selvitetään millaista huono-osaisuutta ruoka-avussa esiintyy erilaisten elämänlaadun mittarien ja sukupuolen mukaan. Lisäksi tarkastellaan miten sosioekonomiset taustatekijät ennustavat huono-osaisuuden kokemusta. Tutkimusaineistona on Itä-Suomen yliopiston Huono-osaisien Suomi -hankkeessa vuosina 2012–2013 suomalaisesta ruoka-avusta kerätty väestönäyte (N=3474).

Ruoka-apu poikkeaa monista muista huono-osaisuuden notkelmista siinä, että ruoka-avussa käy lähes yhtä paljon miehiä kuin naisia. Huono-osaisuuden kokemuksessa on kuitenkin löydettävissä sukupuolen mukaisia eroja. Miehet kokevat naisia aavistuksen useammin itsensä huono-osaiseksi: työttömyys, asunnottomuus, tukiasunnossa tai vuokralla asuminen ennustaa huono-osaisuuden kokemusta miehillä naisia enemmän. Naisilla huono-osaisuutta ennustaa erityisesti vanhempi ikä ja suomen kansalaisuus. Ruoka-avussa käyvät miehet ovat naisia useammin tyytymättömiä elämäänsä, kokevat että eivät pärjää elämässään, luottavat vähemmän viranomaisiin ja toisiin ihmisiin. He kokevat itsensä useammin nälkäisiksi ja kokevat ongelmia päihteen käytössä ja heidän kotitaloudellaan on vähiten käytettävissä olevia tuloja pakollisten menojen jälkeen. Naisista miehiä suurempi osuus kokee, että tulot eivät riitä

menoihin, he kokevat fyysisen terveytensä heikommaksi kuin miehet. Naiset kokevat useammin sosiaalista häpeää ruoka-avussa käymisestä, joskin ruoka-avussa muiden ihmisten tapaaminen on naisille miehiä tärkeämpää.

Asiakaskokemuksia haittoja vähentävästä opioidikorvaushoidosta pääkaupunkiseudulla

Anna Leppo, anna.leppo@helsinki.fi

Esityksessä tarkastellaan opiaattiriippuvaisille huumeidenkäyttäjille suunnatun opioidikorvaushoidon asiakkaiden näkemyksiä saamastaan hoidosta. Suomessa tuotiin lainsäädäntömuutoksella vuonna 2008 kuntouttavan eli raitistumiseen tähtäävän ja tavoitteellisen korvaushoidon rinnalle uusi ns. haittoja vähentävä korvaushoito. Tämän muutoksen tarkoituksena oli tuoda korvaushoito myös niiden huumeriippuvaisten ulottuville, joiden kohdalla ammattilaiset eivät ainakaan hoidon aloitushetkellä pidä päihteidenkäytöstä kuntoutumista realistisena vaihtoehtona. Haittoja vähentävään hoitoon on matalampi kynnys kuin kuntouttavaan korvaushoitoon ja asiakkaat ovat usein moniongelmaisia ja syrjäytyneitä. Pääkaupunkiseudulla korvaushoito on kilpailutettua ja haittoja vähentävä hoito maksaa kunnille vähemmän kuin kuntouttava hoito. Asiantuntijat ovatkin esittäneet huolen, että kunnissa voi resurssien niukkuuden vuoksi olla painetta ohjata halvempaan haittoja vähentävään hoitoon niitäkin, jotka ehkä itse haluaisivat tähdätä kuntoutumiseen. Samanlainen huoli on esitetty kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa.

Esityksessä kysytään miten haittoja vähentävässä korvaushoidossa olevat asiakkaat itse näkevät saamansa hoidon. Hoidon hyvä puoli oli heidän mukaansa ennen kaikkea lääkehoito ja sen aikaan saama elämän laadun paraneminen tietyillä elämän osa-alueilla. Hoidon koettuja huonoja puolia puolestaan olivat psykososiaalisen tuen niukkuus ja lääkehoidon epäkohdat. Esityksessä osoitetaan, miten hoidon koetut hyvät puolet voivat vähentää eriarvoisuutta ja miten sen koetut epäkohdat puolestaan voivat toimia eriarvoisuutta synnyttävinä tai syventävinä mekanismeina. Tutkimusaineisto koostuu 23:sta laadullisesta tutkimushaastattelusta, jotka on kerätty pääkaupunkiseudulla vuonna 2014. Tausta-aineistona käytetään myös etnografisia havainnointimuistiinpanoja opiaattikorvaushoitopoliklinikalta. Haastattelut ja havainnointiaineisto on litteroitu ja analysoitu temaattisen, induktiivisen koodauksen avulla.

Ennustetut köyhyysasteet ja tuloerot vuosille 2014 ja 2015 mikrosimuloinnilla

Susanna Mukkila, susanna.mukkila@thl.fi

Pasi Moisio, pasi.moisio@thl.fi

Tulonjakoa ja köyhyyttä kuvaavien indikaattorien näkyvyys on kasvanut päätöksenteossa. Tiedonkeruusta ja –käsittelystä johtuva ns. tilastollinen viive on päätöksenteon kannalta ongelmallinen, sillä tilastotiedot ovat yleensä 2-3 vuotta vanhoja. Keskeisten väestön ja talouden tunnuslukujen osalta viive on kuitenkin lyhyempi. Saatavilla olevia tunnuslukuja ja virallisia suhdanne-ennusteita käyttäen 2-3 vuotta vanha väestöaineisto on mahdollista muokata tilastollisin menetelmin vastaamaan tämän päivän väestöä; tätä nimitetään aineiston ajantasaistukseksi. Soveltamalla nykyistä verotus- ja etuuslainsäädäntöä ajantasaistettuun aineistoon voidaan mikrosimulointimallilla tuottaa ennuste esimerkiksi köyhyysasteelle tänä päivänä.

Paperissa esitetään ajantasaistetulla aineistolla ja mikrosimuloimalla tuotettuja ennusteita köyhyys- ja tulonjaon estimaateille Suomessa vuosille 2014 ja 2015. Ennusteiden tuottamiseen on käytetty Tilastokeskuksen tulonsiirtojen SISU-mikrosimulointimallia ja sen rekistereihin pohjautuvaa aineistoa vuodelta 2013. Ajantasaistuksessa tarvittavina tietoina on käytetty valtionvarainministeriön kesän 2015 taloudellisia ennusteita sekä Tilastokeskuksen väestöennusteita.

Eurostatin määritelmän mukainen suhteellinen köyhyysaste oli Suomessa viimeisimmän 2013 tilastotiedon mukaan 12,8 %. Ennusteen mukaan suhteellinen köyhyysaste nousee puoli prosenttiyksikköä 2014–2015, ja vuonna 2015 köyhyysaste on 13,2 %. Tulonjakoa kuvaava Gini-kerroin oli viimeisimmän tilastovuoden 2013 mukaan 25,6. Ennusteen mukaan Gini kasvaa prosenttiyksikön vuosina 2014–2015 ollen 26,6 vuonna 2015.

Viitebudjetit köyhyyden vaihtoehtoisena mittarina

Lauri Mäkinen, ljmaki@utu.fi

Esityksen tarkoituksena on esitellä viitebudjettien käyttöä köyhyyden mittaamisessa.

Viitebudjetit ovat tavaroista ja palveluista muodostettavia koreja, jotka hinnoiteltuna voivat

edustaa mitä tahansa elintasoja. Budjetin avulla voidaan havainnollistaa kuinka paljon rahaa tarvitaan tietynlaisen elintason ylläpitämiseen. Köyhyystutkimuksen kannalta on mielekästä että viitebudjetit edustavat minimitasoa, jolla kotitalous voi olla osana yhteiskuntaa.

Köyhyyttä yleisimmin mitataan suhteellisella tuloköyhyysmittarilla, jossa köyhyysraja asetetaan 60 % mediaanitulosta. Mittarin etuna on se, että se on helppo muodostaa sillä mikroaineistoja on hyvin saatavilla. Ongelmana on kuitenkin, että se on ennemminkin tuloerojen kuin köyhyyden mittari. Se ei myöskään ota huomioon ostovoimassa tapahtuneita muutoksia. Taloudellisten taantumien aikaan mittari saattaa tuottaa aivan vääränlaista kuvaa köyhyyden kehityksestä, sillä keskitulon laskiessa myös köyhyys voi laskea vaikka muut toimeentulon ongelmat kasvaisivatkin.

Viitebudjetit voivat tarjota vaihtoehdon tuloköyhyysmittarille ja näin ollen tarkentaa kuvaa suomalaisesta köyhyydestä. Viitebudjetit ovat suhteellisia koska ne huomioivat väestön elintason ja näkemykset välttämättömyshyödykkeistä. Toisin kuin suhteellinen tuloköyhyysmittari, budjetteihin perustuva köyhyysmittari ei muutu keskitulon muuttuessa. Viitebudjettien avulla voidaan luotettavasti määrittellä kulutuskorot eri-ikäisille henkilöille, niin aikuisille kuin lapsillekin. Viitebudjettien ongelmana on kuitenkin niiden kokoamisen työläys. Näin ollen viitebudjettien laatiminen ei ole mahdollista vuosittain.

Esityksessä kuvaillaan viitebudjettipohjaisen köyhyysmittarin rakentamista ja esitetään tulokset köyhyyden yleisyydestä ja kohdentumisesta. Tämän ohella köyhyyttä tarkastellaan myös muilla, vakiintuneemmilla mittareilla. Köyhyysmittarin pohjana käytetään Kuluttajatutkimuskeskuksen, tietyille malliperheille laatimia viitebudjetteja, jotka yleistetään koko väestöön kulutusyksikköpainoja käyttäen.

Strategisen tutkimuksen konsortiohanke: Tackling Inequalities in Time of Austerity

Mikko Niemelä, mikko.niemela@kela.fi

Alustuksessa esitellään Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen hankkeen ”Eriarvoisuuden torjuminen niukkuuden aikana” lähtökohtia, tavoitteita ja organisointia. Konsortio muodostuu yhdeksästä yksiköstä: Turun, Helsingin, Itä-Suomen ja Tukholman yliopistoista, Diakonia-ammattikorkeakoulusta, Kelasta sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksesta. Hankkeen tavoitteena on analysoida talouteen, terveyteen ja hyvinvointiin

liittyvää eriarvoisuutta sekä mahdollisuuksien eriarvoisuutta elämänkuluissa. Eriarvoisuutta tutkitaan tuloissa, varallisuudessa, kulutuksessa, koulutuksessa, terveydessä, luottamuksessa, huono-osaisuudessa ja perheellistymisessä. Eriarvoisuuden mekanismeja tutkittaessa hankkeessa hyödynnetään laajoja rekistereihin ja kyselyihin perustuvia aikasarja- ja paneeliaineistoja sekä niihin soveltuvia tilastollisia tutkimusmenetelmiä. Lisäksi etuus- ja palvelujärjestelmän uudistamisen arvioinnissa hyödynnetään tulonjako-, kannustin- ja kustannusvaikutusten arvioimiseen soveltuvia mikrosimulointimenetelmiä.

Kuinka monta senttiä on eläkeläisnaisen euro?

Juha Rantala, juha.rantala@etk.fi

Marja Riihela, marja.riihela@vatt.fi

Sukupuolten välinen tasa-arvo on keskeinen arvo suomalaisessa yhteiskunnassa ja tasa-arvolain mukaan miehillä ja naisilla on oltava yhtäläiset edellytykset kaikilla elämänalueilla. Siksi tässä tutkimuksessa analysoidaan eläkkeellä olevien naisten ja miesten taloudellista toimeentuloa ja toimeentuloeroja. Eläkeaikaiseen toimeentuloon vaikuttaa monta tekijää. Työuran aikaisen ansiotason lisäksi eläkkeen suuruuteen vaikuttaa työuran pituus ja eheys. Vähimmäiseläkkeitä ovat kansan- ja takuueläke ja lesket voivat lisäksi saada leskeneläkettä. Eläkkeen ohella muut tulot omaisuustulot sekä verotus vaikuttavat siihen, kuinka suureksi eläkeläisen omat tulot lopulta muodostuvat. Toimeentuloon liittyy olennaisesti myös perhe ja muiden perheenjäsenten tulot, sillä perheenjäsenet voivat jakaa tulonsa ja yhdessä asuminen on lisäksi halvempaa kuin yksin asuminen.

Naiset ja miehet eroavat toisistaan muun muassa työmarkkinahistorian ja eliniän pituuden suhteen. Naisten keskimääräinen ansiotaso on miehiä alhaisempi ja ansiotyöhön osallistuminen on heillä katkonaisempaa. Naiset elävät myös miehiä pidempään, mistä johtuen yksin asuvia eläkeläisnaisia on miehiä enemmän. Miten nämä erot näkyvät eläkeajan toimeentulossa ja mikä merkitys on tulomitalla eli tulisiko tuloeroja tarkastella eläketulon, henkilön omien tulojen vai perheen huomioivan ekvivalentin käytettävissä olevan tulon kautta? Tutkimuksessa edellä mainittuja kysymyksiä tarkastellaan vakiintuneita tulonjakotutkimuksen käsitteitä ja menetelmiä hyödyntäen. Sukupuolen rinnalla analysoidaan myös iän ja perheeseen merkitystä sekä eläkeläisnaisten ja -miesten sisäisiä tuloeroja.

Vastaavaa tutkimusta ei tiettävästi ole Suomessa aikaisemmin tehty. Tutkimusaineistona ovat Tilastokeskuksen tulonjaon palveluaineistot vuosilta 1995-2013.

Valtio ja hyvinvoinnin edellytykset

Jorma Sipilä, spjosi@icloud.com

Anneli Anttonen, anneli.anttonen@uta.fi

Valtio ei juuri tuota suoraan hyvinvointia kansalaisille, mutta monet politiikat luovat edellytyksiä kansalaisten hyvinvoinnin toteutumiselle. Valtion menestys perustuu pitkälti sen kykyyn kasvattaa, ylläpitää ja koordinoida inhimillisiä resursseja. Kansalaisten hyvinvoinnin edellytysten aktiivinen, laajamittainen tuottaminen tuli kuitenkin valtion tehtäväksi melko myöhään – vasta toisen maailmansodan inhimilliset katastrofit loivat sille edellytykset. Sodanjälkeisen aikakauden ajatukset suurten sosiaalisten kysymysten purkamisesta heijastuvat yhä hyvinvointivaltion käsitteen rajaamisessa, sisällössä ja siihen liitetyissä poliittisissa merkityksissä.

Hyvinvoinnin edellytyksiä tuottavalla valtiolla on kuitenkin toista maailmansotaa varhaisempiakin historiallisia lähtökohtia. Niiden tunnistamiseksi on hyvä tarkastella hyvinvointipolitiikan osa-alueita erikseen: toimeentuloturvan, terveydenhuollon, koulutuksen ja sosiaalipalvelujen kehityksessä on yhtäläisyyksiä, mutta myös eroja. Osa-alueittainen tarkastelu on kiinnostavaa myös siksi, että se tuo esiin tuo esiin hyvinvointipolitiikkojen historiallista variaatiota. Hyvinvointipolitiikkaa on rakennettu sekä ylhäältä alas että alhaalta ylös, oikealta ja vasemmalta, niin demokratioissa kuin autoritaarisissa valtioissakin. Hyvinvointivaltion aineksia ja instituutioita löytyy mistä tahansa järjestyneestä ja riittävän modernista valtiosta.

Hyvinvointipolitiikan kirjavuuteen ei ole helppoa päästä käsiksi, jos hyvinvointivaltiota keskitytään tarkastelemaan liiksi kokonaisuutena, esimerkiksi kysyen, onko valtio X hyvinvointivaltio vai ei. Voisi suorastaan kysyä, peittääkö hyvinvointivaltion käsite enemmän kuin se paljastaa. Kiinnitämme tässä esityksessä erityistä huomiota siihen, että politiikka-alueiden tarinat, poliittiset dynamiikat tarvittavat taloudelliset resurssit ja hallintakapasiteetti eroavat suuresti toisistaan.

On myös hyvä huomata, etteivät samankaltaiset instituutiot tuota yhtäläisiä hyvinvointituloksia eri kehyksissä. Hyvinvointivaltio on koko yhteiskunnan läpäisevä poliittinen prosessi, jossa valtio tavoittelee kansalaisilleen universaaleja mahdollisuuksia ja turvallisuutta – jotain mitä vain valtio voi ihmisille järjestää. Nyt prosessin edellytykset ovat heikentyneet länsimaissa, mutta eivät kuitenkaan koko maailmassa. Universalismin kaltaiset metakäsitteet ovat edelleen käyttökelpoisia ja aivan erityisesti politiikka-alueiden välisessä vertailussa.

Oikeuspsykiatristen potilaiden profilointi aikaisempien rikosseuraamus- ja psykiatrisen hoitohistorian perusteella

Miisa Törölä, miisa.torola@uef.fi

Oikeuspsykiatriset potilaat ovat huono-osaisuuden notkelmissa eläneitä, rikoksen tehneitä henkilöitä. Heidät on todettu mielentilatutkimuksen perusteella syyntakeettomaksi tekemäänsä rikokseen ja arvioitu tarvitsevan tahdostaan riippumatonta psykiatrista sairaalahoitoa. Tutkittavan psyykkisen tilan lisäksi syitä poikkeavaan käyttäytymiseen voidaan etsiä myös henkilön sosiaalisesta taustasta, yhteiskunnallisesta asemasta ja hyvinvointipalvelujen käyttöhistoriasta käsin. Tällöin huomio kohdistetaan sosiaaliseen prosessiin, jonka päätepisteenä syyntakeettomaksi toteamisen jälkeinen psykiatrisen hoito on. Vielä kesken olevassa väitöstutkimuksessani tarkastelen oikeuspsykiatrian potilaiden sosiaalista taustaa, heidän rikosseuraamus- ja psykiatrista hoitohistoriaansa sekä yhteiskunnallista asemaansa ennen siirtymistä oikeuspsykiatrian potilaaksi.

Tutkimuksen aineiston lähteet ovat 2000 – luvulla mielentilatutkimuksessa olleiden, vuosina 1950 – 1982 syntyneiden oikeuspsykiatristen potilaiden mielentilatutkimuslausunnot, hoitoilmoitusrekisteritiedot sekä Oikeusrekisterikeskuksesta ja Rikosseuraamuslaitokselta saatavat tiedot rikosrekisterimerkinnöistä, mahdollisista aiemmista tuomioista ja niiden toimeenpanosta. Aineistoon on valittu tutkittavia, jotka ovat syntyneet ja eläneet lapsuutensa Suomessa, ja sen tapausmäärä on 218 oikeuspsykiatrista potilasta.

Esityksessä kuvataan aineiston henkilöiden rikos- ja hoitohistorian profiileja sekä niiden yhteyttä potilaiden yhteiskunnalliseen asemaan ennen oikeuspsykiatriseen hoitoon siirtymistä.

Köyhyysdynamikka Euroopan unionissa

Maria Vaalavuo, maria.vaalavuo@ec.europa.eu

Tutkimus tarkastelee köyhyyden dynamiikkaa EU-maissa. Köyhyyden dynamiikan tarkastelu, eli aikadimension huomioon ottaminen ilmiön analysoinnissa, auttaa valaisemaan köyhyyden moniulotteisuutta. Sen lisäksi, että katsomme pitkäkestoista tai pysyvää köyhyyttä, tutkimus kuvailee siirtymiä köyhyyteen ja pois köyhyydestä sekä analysoi siirtymiin vaikuttavia tekijöitä.

Tämänkaltaisen tutkimus on tärkeää vaikuttavan köyhyyspolitiikan toteuttamiseksi ja etenkin pitkäkestoisen köyhyyden ehkäisemiseksi. Köyhyysjakson pituus on tärkeä osa köyhyyden kokemuksesta. Mitä pidempään henkilö elää köyhyysrajan alapuolella, sitä todennäköisempää on syrjäytyminen. Voidaan ajatella, että pitkäkestoinen köyhyys on vakavampi ilmiö kuin hetkittäinen pienituloisuus, jolloin henkilö pystyy vielä turvautumaan mahdollisiin säästöihinsä eikä köyhyys vielä ehdi vaikuttamaan henkilön terveyteen tai hyvinvointiin. Useat poikkitieteelliset tutkimukset ovat osoittaneet juuri pitkäkestoisen köyhyyden negatiiviset seuraukset etenkin lapsille.

Tutkimus perustuu EU-SILCin pitkittäisaineistoon. Aineistossa samoja henkilöitä seurataan enimmillään 4 vuoden ajan, mutta vuosittaisten siirtymien tarkasteluun riittää myös kahden tai kolmen vuoden seuranta-ajat. Koska köyhien ja etenkin pysyvästi köyhien määrä aineistossa on pieni, on tutkimuksessa yhdistetty vuosien 2011, 2012 ja 2013 pitkittäisaineistot, jolloin tarkastelujakso ulottuu vuodesta 2008 vuoteen 2013. Mukana tutkimuksessa on kaikki EU-maat Irlantia ja Saksaa lukuun ottamatta.

Tutkimuksessa käytetään tilastollisten kuvailujen lisäksi logistista regressioanalyysia ja *random* ja *fixed effects* –malleja siirtymiin vaikuttavien tekijöiden analysoinnissa. Tämä ekonometrinen mallinnus tuo meidät lähemmäksi kausaalista selitystä ja vie ilmiön "mitä"-tarkastelusta "miksi"-tarkasteluun.

Tutkimuksen tulokset osoittavat huomattavaa vaihtelua maiden välillä niin köyhyyden kestossa kuin siirtymien todennäköisyydessä jopa silloin kuin mailla on samankaltaiset köyhyysasteet. Lisäksi ikäryhmien välillä on eroja köyhyyden dynaamisessa luonteessa. Nämä tulokset heijastavat köyhyyden kokemuksen monimuotoisuutta niin maiden sisällä kuin maiden välillä.

Köyhyyden dynamiikan tutkimiseen liittyy monia menetelmiin ja aineistoon liittyviä haasteita, jotka tulee ottaa huomioon tuloksia tulkittaessa. Deskriptiivisetkin tulokset kertovat kuitenkin kiinnostavista eroista maiden välillä. Esimerkiksi Suomen eurooppalaisittain verrattuna alhainen köyhyysaste näyttäytyy uudessa valossa, kun tähän yhdistetään tieto pitkäkestoisesta köyhyydestä: ainakin neljä vuotta köyhyyttä kokeneiden henkilöiden osuus kaikista köyhistä on EU-keskiarvoa korkeampi. Toisaalta taas esimerkiksi Iso-Britanniassa köyhyysrajan yläpuolelle nouseminen on paljon todennäköisempää – joskin on myös sen alle päätyminen.

Tulokset kertovat köyhyyden erilaisuudesta näissä maissa. Suomessa köyhyys koskettaa pienempää, valikoituneempaa joukkoa ihmisiä, kun taas Iso-Britanniassa se seuraa enemmän Ulrich Beckin ajatusta köyhyyden demokratisoitumisesta: suurempi joukko kokee köyhyyttä mutta useimmat heistä vain väliaikaisesti.